

No 39 (2019)

P.2

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

HISTORICAL AND ARCHEOLOGICAL SCIENCES

- Vasilchenko O.**
LEGAL RELATIONS IN A PEASANT FAMILY IN THE FAR EAST AT THE END OF THE XIX - THE BEGINNING OF THE XX CENTURY: GENDER ASPECT4
- Marash D.**
BOSNIAN SERBS IN SOCIALISTIC FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA5

PEDAGOGICAL SCIENCES

- Bekish U.**
ACTIVATION OF COGNITIVE AND RESEARCH ACTIVITIES OF STUDENTS BY MEANS OF ELECTIVE COURSES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION9
- Vykhreshch N.**
CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOLS CURRICULA IN UKRAINE IN THE 2ND HALF OF THE 19TH – THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURIES ...13
- Voloshynov S.**
ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE MARITIME SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING BY INFORMATION-TECHNOLOGICAL ENVIRONMENT16
- Garas M.**
VIRTUAL PATIENTS AS COMPONENT OF PROBLEM-BASED LEARNING ON THE BASE OF E-LEARNING TECHNOLOGIES AT MEDICAL EDUCATIONAL PROCESS18
- Danylenko O.**
THE PECULIARITIES OF ORGANIZING THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE NAVIGATORS IN THE BALTIC SEA UNIVERSITIES.....21
- Zhu Yunrui**
PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE SINGING TEACHERS COGNITIVE ACTIVITY FORMATION24
- Qian Zhu**
PRACTICES OF DEVELOPMENT SOLO SINGING SKILLS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS26
- Kozubovska I., Stojka O., Babinetz M.**
MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION OF USA28
- Krajnov S., Popova A.**
OPTIMIZATION OF TEACHING SPECIALTY DISCIPLINES FOR MEDICAL STUDENTS TRAINING IN INTERMEDIARY LANGUAGE.....32
- Kuznetsova L.**
THE SPECIAL FEATURES OF THE PSYCHOLOGICAL CONDITION'S CORRECTION OF THE MIXED PAIR'S ACROBATS DURING THE PRECOMPETITION PERIOD33
- Tseeva L., Panesh B., Sambulatova R.**
DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCE OF SENIOR PRESCHOOLERS IN THE GAME36
- Zhou Ye**
METHODOLOGICAL SUPPORT OF PROJECTING FUTURE MUSIC TEACHERS' PIANO TRAINING FOR GAINING ARTISTIC AND EMOTIONAL EXPERIENCE ...39
- Kryshtanovych S., Prystupa E., Slobozhaninov P.**
THE INTEGRATION OF THE CONTENT OF TRAINING FUTURE MANAGERS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT IN FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE43
- Lishnievska K.**
DEVELOPMENT OF COMPUTER-AIDED TRANSLATION IN CONDITIONS OF THE GLOBAL INFORMATIZATION OF SOCIETY (PROBLEMS OF TRANSLATION STUDIES' THEORY)46

PHILOLOGICAL SCIENCES

- Logunova N., Mazitova L.**
THE STUDY OF THE LETTERS OF THE COMBATANTS FROM THE STANDPOINT OF LINGUISTIC PERSONOLOGY50

PHILOSOPHICAL SCIENCES

- Prokopovych L.**
SOCIO-PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF EDUCATIONAL PRACTICES WITH ELEMENTS OF THEATRICAL PLAY.....59

PHILOSOPHICAL SCIENCES

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНИХ ТА ВИХОВНИХ ПРАКТИК З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ГРИ

Прокопович Л.В.

*кандидат технічних наук,
доцент кафедри культурології, мистецтвознавства та філософії культури
Одеського національного політехнічного університету*

SOCIO-PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF EDUCATIONAL PRACTICES WITH ELEMENTS OF THEATRICAL PLAY

Prokopovych L.

*Ph.D. Engineering, Assoc. Professor,
Department of Art History, Cultural Studies and Philosophy of Culture,
Odessa National Polytechnic University*

Анотація

Мета дослідження – осмислення соціально-філософських засад та оцінка ефективності застосування елементів театральної гри у навчальних та соціально-виховних практиках. Методологія дослідження ґрунтується на методах соціокультурного аналізу в рамках концепції театральності соціокомунікативних проявів культури. Ця концепція дозволяє у процесі осмислення сутності й форм соціальної реальності поєднати дві рушійні сили культури – комунікацію та театральність буття. Саме таке поєднання спостерігається у навчальних та соціально-виховних практиках, спрямованих на формування або вдосконалення навичок із соціальної комунікації. У вихованні цей підхід реалізується через діяльність соціальних педагогів, аніматорів, які залучають дітей до нових культурних цінностей, соціальних норм тощо; у навчанні – через розробку й впровадження методів рольової гри при вивченні іноземних мов, спеціальних дисциплін різної фахової спрямованості в університетах. Аналіз таких практик показує, що їх застосування дозволяє не лише підвищувати рівень комунікативних компетенцій (соціальних, професійних тощо), а й формувати у школярів та студентів уявлення про норми соціальної поведінки, світоглядні позиції тощо. У більш широкому сенсі такі практики не лише сприяють соціальній адаптації та самореалізації людини, а й впливають на формування сучасної соціальної реальності.

Abstract

The purpose of the study is to comprehend the socio-philosophical foundations and assess the effectiveness of the use of theatrical play elements in educational practices. The research methodology is based on the methods of sociocultural analysis in the framework of the concept of theatricality of socio-communicative manifestations of culture. This concept allows in the process of understanding the essence and forms of social reality to combine the two driving forces of culture – communication and theatricality of being. It is this combination that is observed in educational and socio-educational practices aimed at the formation or improvement of social communication skills. In social education this approach is implemented through the activities of animators who introduce children to new cultural values, social norms, etc.; in training – through the development and implementation of role-playing methods in the study of foreign languages, special disciplines at universities. An analysis of such practices shows that their use allows not only to increase the level of communicative competencies (social, professional, etc.), but also to form an understanding of the norms of social behavior and worldview positions among schoolchildren and students. In a broader sense, such practices not only contribute to social adaptation and self-realization of a person, but also influence the formation of modern social reality.

Ключові слова: театральна гра, навчання, виховання, соціальна адаптація, соціальна комунікація, метод.

Keywords: theater play, education, social adaptation, social communication, method.

Актуальність проблеми. Незважаючи на бурхливі всебічні трансформації, які переживає сучасне суспільство, незмінним залишається прагнення людей до театралізації деяких видів соціокультурної діяльності. Тому дослідження цієї тенденції, як і окремих її проявів, є актуальними, особливо – в рамках предмету соціальної філософії, яка вивчає сутність і форми існування соціальної реальності, випрацюовуючи методологічні підходи до її осмислення.

Аналіз публікацій та досліджень, які пов'язані із осмисленням театрального поза межами театру, показує, що вони сформували у філософській думці погляд на соціальну реальність як на театр, театральну виставу. Цей підхід до осмислення різних соціальних процесів та явищ представлений у працях таких мислителів, науковців, як І. Гофман, Г. Дебор, Ж. Дерріда, Ю. Лотман, Р. Барт, Ж. Бодрійяр, Й. Гейзінга, Г. Гессе, М. Євреїнов, Ж. Липовецький, А. Баканурський, Г. Чміль, Н. Корабльова та багато інших.

Виходячи з того, що театральність виникає лише в умовах комунікації (будь-якої – соціальної, міжособистісної, художньої, творчої тощо), розробляється концепція театральності соціокомунікативних проявів культури [1]. Ця концепція дозволяє у процесі осмислення сутності й форм існування соціальної реальності поєднати дві рушійні сили культури – комунікацію та театральність буття.

У практичній площині це поєднання відбувається в тому числі і завдяки спеціальним методикам з елементами театральної гри, які впроваджуються у навчальні та соціально-виховні процеси.

Тому **метою даного дослідження** є осмислення соціально-філософських засад та оцінка ефективності застосування елементів театральної гри у навчальних та соціально-виховних практиках.

Дослідницька стратегія базується на методах соціокультурного аналізу в рамках концепції театральності соціокомунікативних проявів культури [1].

Виклад основного матеріалу. Одно із визначень театральності фіксує її як гіперболічну поліфункціональну подвоєну реальність, яка формується засобами гри; специфічний механізм, що різноманітно використовується в людській практиці для вирішення важливих соціально-політичних, виховних, комунікативних та психологічних проблем [2]. Це визначення підтверджується практичним досвідом застосування театральної гри для означених цілей.

У педагогічній діяльності театральна гра, театральне мистецтво стають потужним інструментом і для навчання, і для виховання.

Наприклад, професійна діяльність соціальних педагогів все частіше включає сценічну роботу. Як пояснює Ю. Возна, «театральне мистецтво й театралізація як один із способів організації життєвого простору використовується фахівцем соціальної сфери в соціокультурному та педагогічному контекстах у якості засобу виховання дитини, передачі інформації з метою формування її світоглядних позицій, морально-етичних цінностей і пріоритетів, естетичних ідеалів, оволодіння зразками поведінки, створення соціальних установок, задоволення творчих потреб тощо» [3, с. 162]. Комплексному вирішенню всіх цих завдань сприяє такий напрям соціальної педагогіки, як анімація.

Вперше цей термін був запроваджений у Франції для характеристики функцій організаторів післяурочної діяльності дітей у вільний час: слово «аніматор» походить від французького “animer” – надихати, стимулювати до певного виду діяльності. Наразі анімація трактується більш широко – як інноваційна специфіка роботи педагога у сфері дозвілля.

Соціальний педагог-аніматор, покликаний створювати умови для захопливої діяльності, стимулювати інтерес дітей до неї, має сприйматися, як член групи, тому бере активну участь у груповій роботі. Тобто педагог-аніматор виступає не як керівник групи, а як консультант, радник або помічник,

який допомагає створювати умови для пробудження думок, прийняття рішень та реалізації задумів.

Як зауважує Є. Мамбеков, концептуально анімація знаходиться у тісній взаємодії з вихованням у широкому розумінні, оскільки мова йде про виховання, яке має на меті всесторонньо формувати особистість не лише в межах школи, а й під час дозвілля. При цьому завданням педагога-аніматора є не лише передача знань та умінь, а й, насамперед, встановлення між членами групи атмосфери співпраці, взаємної поваги, творчого пошуку, у більш широкому сенсі – залучення дітей до нових культурних цінностей, соціальних норм тощо [4].

В тому ж ключі визначає функції педагога-аніматора і Н. Ярошенко, стверджуючи, що активна діяльність таких фахівців у сучасному суспільстві відкриває нові можливості для оновлення суспільних відносин і нарощування в них енергії для підвищення соціокультурної активності населення. Фахівець, котрий здійснює анімаційну діяльність, упевнено відчуває себе в різних формах спілкування, виступає в ролі центральної особистості, ініціатора спілкування, а також в якості стимулюючого фактора особистісного розвитку інших особистостей, є посередником між духовним світом і суспільством [5].

Поєднуючи всі ці уявлення про призначення соціального педагога-аніматора, Ю. Возна визначає його, як фахівця, що організовує культурний відпочинок, розробляє індивідуальні та колективні анімаційні програми (акції) з метою залучення представників різних соціальних груп до активної участі, отримання позитивного настрою та самопочуття, самоактуалізації, самореалізації, нейтралізації негативних наслідків суспільного життя [3, с. 163]. Дослідниця також підкреслює, що «анімаційна діяльність соціального педагога враховує нові ролі та функції вихователя широкого профілю, формує нові уявлення про особистість як партнера (на основі теорії гуманістичної філософії освіти), визнає життя ключовою смислоцінністю, звертається до екзистенціальних проблем життя, підтримує базові психологічні потреби особистості» [3, с. 164].

Водночас, практика показує, що театралізація може бути корисною і ефективною не лише у процесі виховання, а й під час навчання. Особливо у тих випадках, коли навчання націлене на формування навиків з комунікації. Таким, безумовно, є навчання іноземним мовам, а також вдосконалення володіння державною мовою.

При вивченні (або вдосконаленні) української мови студентами вишів важливим є напрацювання навичок спілкування в майбутній професійній діяльності. Одним з ефективних способів здобуття таких навичок є театральньо-рольова гра з акцентами не на життєвих, побутових сценах, а на ситуаціях, максимально наближених до реалій певної професії.

В цьому плані цікавим є досвід викладачів Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Як пояснює професор І. Дроздова, при вивченні української мови за професійним спрямуванням студентам пропонується робота над проектами. Особливий інтерес у студентів викликають такі теми, як «Структура компанії» і «Робочі вакансії». Перед навчальною групою (яка розділяється на команди по 4–5 студентів) ставиться мета: у першому випадку – створення власної компанії та її презентація; у другому – участь у конкурсі на вакантну посаду й зарахування на роботу.

Проекти реалізуються у форматі ділової гри з елементами театралізації. «Розвиваючи навички й уміння говоріння українською мовою в тематичних ділових і рольових іграх, – зазначає І. Дроздова, – студенти орієнтуються на «вживання» в образ українського персонажа, який діє відповідно до ситуацій і обставин, особливостей професійної культури з різних галузей науки, техніки, виробництва тощо». І. Дроздова також зазначає, що на завершальному етапі навчання театралізований проект може бути у форматі міні-п'єси, присвяченої якомусь національному святу або національно значущій події України. У п'єсі концентруються набуті протягом навчання в загальноосвітній і вищій школі знання української мови й культури, моралі і звичаїв українського народу. Обов'язковою умовою успішності театралізованого проекту є пред'явлення результатів роботи студентам інших навчальних груп (курсів, спеціальностей), які також вивчають українську мову [6].

Власний досвід педагогічної діяльності показує ефективність застосування театральні-ігрового підходу й у викладанні спеціальних дисциплін у вищій школі.

Особливо доречним такий підхід є на заняттях, які передбачають формування комунікативних компетенцій в певній професійній діяльності. Наприклад, в рамках курсу «Основи підприємницької діяльності в царині арт-ринку», що викладався (з 2006 по 2015 роки) для студентів-культурологів в Одеському національному політехнічному університеті, проводилися практичні заняття з вивчення специфіки спілкування в галерейному бізнесі. Зрозуміло, що навичок такого спілкування в умовах університетської аудиторії студентам здобути важко (для цього передбачені виробничі практики та стажування). Але отримати уявлення про особливості такого спілкування в різних комунікативних моделях та обставинах ігрове моделювання цілком дозволяє.

Зазвичай формувалися моделі комунікації між галеристом-продавцем та потенційним покупцем. Завдання для «галериста» завжди формулювалося однаково: продати якомога більше картин («картини»), що були намальовані самими студентами, залишалися із попереднього заняття) за якомога більшу ціну.

Завдання для «покупців» були різними, відповідно до того, яка поведінкова стратегія розігрувалася. Студенти, що обирали ролі «покупців», із задоволенням та натхненням видавали себе за багатія, який хоче придбати картину, але зовсім не знається на мистецтві; багатія, який на мистецтві

знається краще, ніж галерист; «світську левицю», якій конче потрібна картина певних кольорів (під нові шпалери), або «щось таке атмосферненьке»; випадкового відвідувача, який зайшов у галерею, ховаючись від дощу; секретарку, якій шеф доручив купити картину у кабінет, а вона лише тиждень, як працює, тому не знає його естетичних вподобань; пару іноземних пенсіонерів-туристів, які хочуть придбати щось на згадку про Одесу; колекціонера, який збирає картини лише однієї тематики (тематика визначалась відповідно до наявного матеріалу); прихильницю фен-шую, якій конче потрібна картина для гармонізації сімейних стосунків; веселу, шумну компанію молодих людей, які, проходячи повз галерею, нарешті вирішили, що подарувати другові на День народження – якусь картину!.. Пропонувалося (в тому числі й самими студентами) ще багато інших варіантів ролі «покупця», набір яких на різних заняттях відрізнявся (в залежності від складу та особливостей групи).

Однаковою в цих ролях (при повній свободі імпровізації) була лише настанова – максимально ускладнити роботу «галериста-продавця». Це було потрібно не задля драматичної ефектності, а для створення якщо не конфліктної, то хоча б наближеної до такої, ситуації. Тому що лише у критичних точках розвитку складних систем найкращих чином виявляються їх специфічні властивості, притаманні їм протиріччя тощо. Саме такі «сценки», незважаючи на те, що є далекими від справжньої галерейної практики, давали студентам уявлення про причини появи і умови функціонування складної системи «мистецтво – ринок».

Дещо схожа рольова гра проводиться в рамках дисципліни «Культура ділового спілкування», що викладається для студентів технічних спеціальностей. Для відпрацювання теми «Мистецтво переконання» на практичному занятті студентам пропонується розділитися на пари (відпрацьовуються ще й навички роботи у команді) та уявити себе підприємцями, які мають продати свою продукцію не де-небудь, а на базарі. Для ускладнення завдання «товар» студенти обирають навмання (тягнуть картки із назвою товару, як екзаменаційні білети). До того ж, товари є досить специфічними, не для поширеного споживання: мишоловка, велика червона парасолька, мікроскоп, ласти, книга «Астрофізика для чайників» тощо. «Продавці» мають переконати потенційних покупців у тому, що їм дуже потрібен саме цей товар (при цьому виключаються маніпулятивні комерційні прийоми).

Це завдання є ще більш провокативним, ніж у грі в «Галерею». Бо якщо для студентів-культурологів сценки і ролі були новими, але цілком зрозумілими та наближеними для майбутньої професійної діяльності, то для студентів, що навчаються на комп'ютерних або інженерних спеціальностях опинитись у ролі торговців на місцевому базарі завжди є несподіваним, іноді й зовсім неприйнятним.

Проте саме це дозволяє досягти ще однієї мети – вивести студентів із зони комфорту. І надати таким чином їм можливість оцінити власну здатність

до адаптації (інтелектуальної, психоемоційної, функціональної, поведінкової тощо) в таких «екстремальних» ситуаціях. Адже будь-яка творча діяльність передбачає необхідність час від часу залишати зону комфорту, виходячи у зону невідомого, незвичного.

Досвід проведення таких занять показує, що більшість студентів легко долають цю межу, охоче втягуючись у ролі «продавців», знаходячи дуже вагомі аргументи для переконання «покупців».

Поділ за ролями часто є доречним і корисним у групових формах навчання. На це звернула увагу і ретельно дослідила у своєму дисертаційному дослідженні М. Артюшина. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів вона показує на прикладі дидактичної гри «Моделювання педагогічної діяльності». В цій грі студенти повинні були у складі малої групи самостійно підготувати та провести одне практичне заняття за темою «Психологічні особливості навчання різних освітньо-вікових категорій». Кожна з підгруп готувала заняття про особливості навчання осіб певної вікової категорії: «молодші школярі», «підлітки», «старшокласники», «студенти», «дорослі». В середині кожної підгрупи студенти розподілялися за ролями, що відповідали певним педагогічним функціям: «методист» (загальна організація навчання і формулювання навчальних цілей), «ведучий» (узгодження дій всіх інших учасників на занятті, стимулювання навчальної діяльності), «лектор» (надання інформаційного повідомлення з теми), «практик» (закріплення знань і формування практичних вмінь з теми), «асистент» (забезпечення наочності на занятті), «контролер» (перевірка досягнення навчальних цілей). Дослідниця відмічає, що під час такої гри створюються умови, які сприяють формуванню відповідального ставлення студентів до роботи, проявленню студентами своїх індивідуальних психологічних рис [7].

Подібні методики є у педагогічно-дидактичних «кейсах» багатьох викладачів вишів. При тому, що й кожна лекція – це завжди «спектакль»: зі сценою, публікою, певною драматургією та лектором у головній ролі. Не дарма ж серед викладачів поширеною реакцією на повний клас є фраза: «Бачу, у нас сьогодні аншлаг!»

Втім, в деякі лекції можна привнести ще більше театральності та дидактично обґрунтованого драматизму, якщо проводити її у форматі «лекція вдвох». Такий формат академічного заняття описує А. Коваленко [8].

Така лекція здійснюється зусиллями двох викладачів, які читають лекцію з однієї теми і взаємодіють за допомогою проблемно організованого матеріалу як між собою, так і з аудиторією. В діалозі викладачів та аудиторії ставиться проблема, аналізується у відповідних аспектах, висувуються й відхиляються гіпотези, розв'язуються протиріччя, знаходиться рішення. Конфліктність (яка є умовою будь-якої гарної драматургії) у лекції забезпечується незвичністю самого формату, а також структурою подання матеріалу, який будується на зіткненні протилежних точок зору, на поєднанні теорії та практики.

Лекція вдвох є ефективною формою навчання, близькою до інтелектуальної гри. Висока активність викладачів викликає відповідну розумову і поведінкову реакцію студентів, які отримують уявлення про способи ведення діалогу, а також беруть безпосередню участь у ньому.

В основу такої лекції може бути покладено принцип взаємного доповнення інформації партнерами (міркування вголос) або принцип контрасту, де проявляється плюралізм думок, ведеться дискусія. Викладачі або залишаються на своїх позиціях, або приходять до єдиної точки зору.

«Лекція вдвох являє собою міні-гру, що створює емоційне, позитивно забарвлене тло і підвищує зацікавленість студентів, – запевняє А. Коваленко. – Вона передбачає високу міру імпровізації у поведінці лекторів, виступи яких повинні бути природними і невимушеними. Один з методичних прийомів досягнення мети – введення в лекцію нової для партнера інформації, на яку той повинен відреагувати. Це створює ситуацію імпровізації, а у студентів викликає довіру і прийняття подібних форм навчання» [8, с. 15].

Щодо лекцій, то власний досвід показує, що деякі важливі поняття іноді є доцільним пояснювати саме засобами театральної гри. Але не такої гри, де головну роль виконує лектор (у форматі монологу або діалогу із аудиторією), а такої, в якій самим студентам пропонується уявити себе в якійсь ролі.

Наприклад, в авторському курсі «Міфопоетика культурного артефакту», який викладається студентам-культурологам (навчальний рівень – бакалавр), для пояснення поняття «артефакт», а головне – чим саме ці предмети відрізняються від інших речей, яких багато у природі та житті людей, застосовується такий прийом. На стіл викладаються різні предмети, зокрема, кристал рожевого кварцу, шматок сірого граніту, декілька екзотичних раковин морських молюсків, глиняний черепок із візерунком, намистина із зеленого скла, бурштинова намистина, декілька шматочків необробленого бурштину, шматок металургійного шлаку тощо.

«А тепер уявіть, що ви – археологи, – пропонує лектор студентам. – Під час розкопок знайшли всі ці речі. Які з них привернуть вашу увагу? Чому?»

Саме після слів «уявіть, що ви...» (спочатку – археологи, потім – культурологи) починається імітаційно-рольова гра, через яку відбувається наповнення смислами не лише відповідної професії, а й предмету її діяльності. В даному випадку цей підхід дозволяє зробити більш ефективним один із найважливіших (і, іноді, складних) моментів подачі лекційного матеріалу завдяки, скажімо так, «предметній провокації». Адже вже при перших спробах відібрати предмети, студенти стикаються з проблемою: за якими критеріями відбирати? За зовнішньою красою? Тоді не можна залишати без уваги красивий кристал та витончені мушлі (навмисно були підібрані дуже красиві). Проте чи мають вони цікавити археологів?.. Поступово студенти все ж таки сходяться на думці, що їх, як «археологів», мають цікавити ті речі, які виготовлені руками людини.

І тут «спрацьовує» друга провокація: студенти майже ніколи не відносять до артефактів шматочок металургійного шлаку. Адже на зовнішній вигляд це – темно-сірий, непривабливий, нецікавий камінець. Яке ж виникає здивування, коли лектор пояснює, що це – найцінніша річ серед усіх.

Наступний етап лекції-гри – «А тепер уявіть, що ви – культурологи»...

Використання предметів у навчанні не лише задля наочності, а й для моделювання певних ситуацій є корисним і у навчальних тренінгах. Наприклад, при підготовці майбутніх психологів. Такім досвідом ділиться Т. Бородулькіна, описуючи особливості метафоричного тренінгу [9]. Дослідниця показує, що під час навчання актуалізуються такі функції метафори: метафора поживляє існуючі концепти та поняття; забезпечує розуміння, яке перевищує знання; є носієм смислу; допомагає людині подивитись на щось (на власне життя, проблему, саму себе) з боку, дистанціюватись від проблеми; сприяє творчому розвитку людини, активізує праву півкулю головного мозку, є мовою поезії та невербальної комунікації; інтегрує емоційне та когнітивне сприйняття, актуалізує розумові можливості індивіда; є ефективним засобом пізнання несвідомої сфери психіки; відкриває можливості вираження змісту несвідомого, що має емоційний характер і є суб'єктивно значущим для особи. Слід додати, що це є актуальним не лише при підготовці майбутніх психологів, а й багатьох інших спеціальностей [10].

Навчальний метафоричний тренінг ґрунтується на візуалізації психічного з метою його глибинного пізнання, опредмечену символізацію психіки, що під час тренінгу відбувається завдяки використанню метафор-предметів, малюнків тощо. З цією метою можна застосовувати, – підказує Т. Бородулькіна, традиційний набір предметів для піскової терапії, який включає кілька сотень мініатюр за категоріями «люди», «тварини», «рослини», «транспортні засоби», «природні об'єкти» тощо (або власну колекцію таких предметів), та білий аркуш ватману, який виконує функцію певної арени, «світу», на якому розгортається дійство. За допомогою цих предметів студенти мають представити себе самого, психологію, психолога, клієнта, допомогу клієнту тощо, з обов'язковим обговоренням представлених асоціацій. При обговоренні пояснюються не лише окремі предмети-метафори, а й їх взаємодія у парах: «я і психологія», «психолог і клієнт», «психологія і люди» тощо.

Тобто тут відбувається осмислення певних понять та відносин не лише через метафору, а й через «театр», точніше – «ляльковий театр». Хоча сама Т. Бородулькіна цей метод так не позиціонує. Проте бачимо, що тут не просто відбираються певні предмети та розташовуються на білому аркуші (який дослідниця називає ареною, «світом», а не «сценою»), а розташовуються у певних композиціях, які відтворюють відповідні «діалоги», взаємозв'язки. Чи не є це такими собі міні-спектаклями?

Хай там як, а метафоричність, що привноситься такою грою у навчальний процес, сприяє підвищенню його ефективності.

Висновки. Аналіз навчальних та соціально-виховних практик, в яких застосовуються методи театральності-рольової гри, показує, що саме театральність сприяє налагодженню потрібних комунікацій як під час занять, так і після них – у професійній діяльності (з набуттям відповідних комунікативних компетенцій).

В цілому аналіз таких практик зайвий раз доводить, що театральність присутня у багатьох сферах людської діяльності, які передбачають соціальну комунікацію. І саме театральність сприяє підвищенню ефективності цієї комунікації задля вирішення різноманітних культурних та соціальних проблем.

У більш широкому сенсі такі практики не лише сприяють соціальній адаптації та самореалізації людини, а й впливають на формування сучасної соціальної реальності.

Список літератури

1. Прокопович Л.В. Театральність в соціокомунікативних проявах культури: соціально-філософське дослідження: монографія. Одеса: Екологія, 2019. 336 с.
2. Новейший философский словарь / ред. А.А. Грицанов. – 3-е изд., испр. Москва: Книжный Дом, 2003. 1280 с.
3. Возна Ю.В. Анімація у сценічній роботі соціального педагога. Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали десятої міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 17 листопада 2017 р.). Одеса, 2017. С. 161–164.
4. Мамбеков Е.Б. Организация досуга во Франции: анимационная модель. Дисс. ... канд. пед. наук. Санкт-Петербург, 1992. 165 с.
5. Ярошенко Н.Н. Социально-культурная анимация: учебн. пос. Москва, 2005. 126 с.
6. Дроздова І.П. Проектна методика як ефективний вид інноваційної діяльності в навчанні української мови студентів вищої школи. Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали дев'ятої міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 17 травня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 290–300.
7. Артюшина М.В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2000. 20 с.
8. Коваленко А.Б. Особливості застосування методів активного навчання у ВНЗ. Збірник наукових праць РДГУ. 2013. Вип. 1. С. 13–16.
9. Бородулькіна Т.О. Метафоричний тренінг як інноваційна психотехнологія навчання студентів-психологів. Гуманітарний вісник. 2012. Вип. 27. Т. VI(39). С. 81–90.
10. Прокопович Л.В. О границах поэтического и технического творчества. Аркадія. 2010. № 1(27). С. 39–41.

No 39 (2019)

P.2
The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.
The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.
Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4
ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed
Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian
Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»
Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204
E-mail: public@tsh-journal.com
Web: www.tsh-journal.com